

GALICYJSKIE USTAWODAWSTWO SZKOLNE W OKRESIE KAMPANII REZOLUCYJNEJ 1866—1873

Geneza powstania galicyjskich ustaw szkolnych, postępowych jak na owe czasy, wiąże się z całokształtem sytuacji politycznej, jaka zaistniała w Galicji w okresie walki o autonomię. Narodziny autonomii galicyjskiej poprzedzone były różnymi ważnymi wydarzeniami politycznymi o charakterze międzynarodowym. Klęski Austrii, szczególnie na polu militarnym, a głównie przegrana wojna z Prusami w 1866 r., stały się bezpośrednimi przyczynami zmian ustrojowych tego wielonarodowego państwa. Powstanie dualistycznej monarchii austro-węgierskiej w 1867 r. zapoczątkowało wzmożony ruch polityczny i walkę poszczególnych ludów o prawa do narodowego bytu.

Galicja, gdy tylko jej zaświtała nadzieja autonomii, bardzo czynnie włączyła się do walki o prawa narodowe, a w pierwszej kolejności do spolszczenia szkolnictwa wszystkich szczebli. Przebieg walki o autonomię, tworzenie się różnych ugrupowań politycznych, powstawanie nowych orientacji i kierunków — temat bardzo pasjonujący, omawiany wielokrotnie w monografiach historycznych musi tu, z braku miejsca, zostać całkowicie pominięty¹.

Rzeczą znamionną jednak było to, że w okresie walki o autonomię wszystkie ugrupowania polityczne miały zgodne zapatrywania w kwestii szkolnej. Zasadniczą sprawę stanowiło unarodowienie szkolnictwa i wpro-

¹ Zob. S. Kieniewicz, *Galicja w dobie autonomicznej*. Wstęp. Wybór tekstów źródłowych, Wrocław 1952; J. Buszko, *Galicja i Śląsk Cieszyński w dobie walki o autonomię*, [w:] *Historia Polski*, t. III, Warszawa 1965; tegoż, *Austro-Węgry w latach 1870—1914*, Warszawa 1957; W. Feldman, *Stronnictwa i programy polityczne w Galicji 1846—1906*, Kraków 1907; K. Grzybowski, *Galicja (1848—1914). Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii*, Kraków—Wrocław—Warszawa 1959; M. Tyrowicz, *Demokracja galicyjska wobec wojny prusko-austriackiej 1866*, [w:] *Z dziejów polskich ruchów społecznych*, Warszawa 1965; B. Winiarski, *Ustrój prawno-polityczny Galicji*, Warszawa 1915.

wadzenie języka ojczystego jako wykładowego do szkół wszystkich stopni. Problemem bezpośrednio wiążącym się ze zmianami językowymi było żądanie utworzenia miejscowego organu do zarządzania szkołami ludowymi i średnimi na wzór wiekopomnej Komisji Edukacji Narodowej, a tym samym chociaż częściowe uniezależnienie szkolnictwa galicyjskiego od wiedeńskich władz oświatowych².

Szczególnie silny nacisk oddolny szedł w kierunku przyspieszenia uchwały Sejmu Krajowego o języku wykładowym. Zmiany języka wykładowego i urzędowego domagały się przede wszystkim organa samorządu terytorialnego oraz środowiska inteligencji. Postulowano usilnie, aby dzieci w wieku szkolnym uczyły się w języku ojczystym dla nich zrozumiałym w myśl zasad nowożytnej pedagogiki³. Pojawiły się artykuły w prasie, krytykujące dotychczasowy system szkolny i obowiązujące ustawy, a co ważniejsze, ukazało się sporo nowych projektów reorganizacji, zwłaszcza szkolnictwa ludowego, wyjątkowo zaniechanego w Galicji⁴. Takim najbardziej dojrzałym i przemyślanym projektem była dwuczęściowa praca Józefa Dietla, działacza politycznego, wybitnego lekarza i społecznika, rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, prezydenta miasta Krakowa i posła na Sejm Krajowy, zatytułowana *O reformie szkół krajowych*. Józef Dietl przedstawił pełny projekt reorganizacji szkolnictwa ludowego w Galicji. Generalnym założeniem tegoż projektu było, że nauka w szkołach winna się odbywać w języku zrozumiałym dla dzieci — dla uczniów polskich w języku polskim, ukraińskich — ukraińskim. Natomiast w szkołach o różnym składzie narodowościowym nauka winna być prowadzona w języku ojczystym większości dzieci, przy równoczesnym obowiązkowym nauczaniu drugiego języka krajowego. Dietl

² H. Barycz, *Dietl w walce o unarodowienie i zreformowanie szkół galicyjskich*, [w:] Józef Dietl — *Księga Jubileuszowa*, Kraków 1928, s. 122, 123 i in.; T. Fiułowski, *Szkolnictwo Ludowe w Galicji w dobie porozbiorowej*, Lwów 1913, s. 35 i nast.; E. Suchan, *Historyczny zarys organizacji szkolnictwa elementarnego w Polsce od Komisji Edukacji Narodowej po dobę obecną*, Brześć nad Bugiem 1937, s. 179; Z. Dulczewski, *Walka o szkołę na wsi galicyjskiej w świetle stenogramów Sejmu Krajowego 1861—1914*, Warszawa 1955, s. 59; A. Knot, *Galicyjskie wspomnienia szkolne*, Wstęp, Kraków 1955, S. XXXIII—XXXV; Cz. Majorek, *Ustrój galicyjskiego szkolnictwa ludowego w czasie walki o autonomię w okresie kampanii rezolucyjnej (1860—1873)* „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie”, z. 32, Kraków 1968, s. 215—216.

³ Petycje nadsyłane do Sejmu Krajowego przez samorządy gminne, wydziały powiatowe, stowarzyszenia, korporacje i osoby prywatne były odczytywane prawie na każdym posiedzeniu sejmowym. Stenograficzne sprawozdania Galicyjskiego Sejmu Krajowego ... z roku 1865—1866, s. 84, 126, 166, 257 i in.

⁴ Zob. Z. Tabaka, *Szkolnictwo ludowe w Galicji Zachodniej u progu eru autonomicznej*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie” *Prace historyczne* V, z. 35, Kraków 1970, s. 226—228.

przyznawał pełne prawa do rozwijania kultury narodowej i języka ojczystego Polakom i Ukraińcom, czyli był zwolennikiem równouprawnienia językowego na terenie Galicji, domagał się natomiast wyrugowania ze szkół ludowych języka obcego, niemieckiego. Nadto proponował powołanie do życia oddzielnej władzy oświatowej dla Galicji i głosował za pełną autonomią szkoły, by ta mogła spełnić „swoje wielkie posłannictwo”⁵.

Praca J. Dietla stała się podwaliną dalszego działania i postulatów organizacji politycznych, reprezentacji samorządowych, a nawet poszczególnych osób w zakresie spraw związanych ze szkolnictwem ludowym. Projekty J. Dietla urzeczywistnione zostały w szeregu ustaw Sejmu Galicyjskiego.

Galicyjskie ustawodawstwo szkolne zapoczątkowane zostało przez Sejm Krajowy podczas czwartej sesji, pierwszej kadencji, kiedy to na obrady doszedł wniosek Wydziału Krajowego o utworzenie Rady Szkolnej Krajowej, zresztą bardzo podobny do projektów posła Józefa Dietla z 1863 r. i posła Adama Potockiego z 1865 r. o powołaniu „Krajowej Komisji Edukacyjnej”, jako zwierzchniej władzy oświatowej⁶. Referentem projektu był Józef Dietl, który przedstawił opinię Sejmowej Komisji Edukacyjnej o wniosku Wydziału Krajowego, tyżącego powołania Rady Szkolnej Krajowej. Po burzliwej dyskusji i przy silnej opozycji posłów ukraińskich projekt statutu Rady Szkolnej Krajowej został uchwalony przez Sejm na 21 posiedzeniu w dniu 27 grudnia 1866 r.⁷, a zatwierdzony przez cesarza Franciszka Józefa I dnia 25 czerwca 1867 r.⁸.

Według artykułu drugiego statutu organizacyjnego „Rada Szkolna Krajowa jest w sprawach szkół ludowych i średnich najwyższą władzą nadzorczą i wykonawczą w kraju”. Do jej kompetencji należało: przedstawianie do nominacji cesarskiej inspektorów szkolnych, mianowanie nauczycieli szkół średnich i ludowych, przygotowywanie projektów naukowych, zatwierdzanie podręczników szkolnych, układanie budżetu szkolnego oraz ogłaszanie sprawozdań o stanie oświaty w kraju. W skład Rady Szkolnej Krajowej wchodził: namiestnik lub jego zastępca — jako przewodniczący, referendarz namiestnictwa do spraw szkolnych, dwaj inspektorzy krajowi wyznaczeni przez namiestnika, dwaj duchowni, powoływani na te stanowiska przez cesarza, członek Wydziału Krajowego delegowany przez Wydział, dwaj delegaci wybrani przez rady miejskie Lwo-

⁵ J. Dietl, *O reformie szkół krajowych*, Cz. I, Kraków 1865, ss. 161, Cz. II, Kraków 1866, ss. VIII, 163.

⁶ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 16 grudnia 1865 r., s. 148—151. Uzasadnienie własnego wniosku przez posła Adama hr. Potockiego.

⁷ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 27 grudnia 1866 r., s. 367—395.

⁸ Obwieszczenie Namiestnictwa z dnia 6 lipca 1867 r. Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicji... z dnia 22 lipca 1867 r., Cz. IV, nr 12.

wa i Krakowa, oraz dwaj pracownicy naukowcy, na przedstawienie Wydziału Krajowego, mianowani przez cesarza — razem 11 osób, w tym 3 z wyboru z organów autonomicznych, a 8 z mianowania⁹.

Taki skład Rady Szkolnej Krajowej gwarantował, że nie mogła ona być samodzielna i nie miała możliwości wychodzenia poza postanowienia władz centralnych w Wiedniu, które mimo pewnych ustępstw nie rezygnowały jednakże z ogólnego kierownictwa sprawami oświatowymi w całej monarchii Habsburgów.

Sprawa języka wykładowego w szkołach ludowych Galicji nie była ani rzeczą prostą ani łatwą do przeprowadzenia. Z jednej strony w grę wchodziły austriackie zapędy germanizacyjne i centralistyczne, których nie chciał się wyżyć dwór wiedeński, a z drugiej skomplikowane stosunki narodowościowe Galicji. Próby podejmowane przez polityków galicyjskich z obozu konserwatywnego zmierzały do tego, by język polski uznany został za urzędowy i wykładowy z pominięciem języka ukraińskiego, szczególnie w szkołach średnich i wyższych¹⁰. Kwestie językowe były stawiane niejednokrotnie na forum obrad sejmowych jeszcze przed uzyskaniem autonomii. Najwyższym jednak, wynikłym z tych dyskusji, osiągnięciem było uchwalenie w dniu 31 grudnia 1866 r., na 26 posiedzeniu czwartej sesji Sejmu Krajowego, „Ustawy o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich Królestwa Galicji...”. Projekt ustawy opracowany przez Sejmową Komisję Edukacyjną, w dniu 28 listopada 1866 r.¹¹, zreferowany został przez Euzebiusza Czerkawskiego, który był głównym jego rzecznikiem i obrońcą¹². Burzliwą dyskusję wywołały te paragrafy projektu, które mówiły o języku wykładowym w szkołach średnich. Przeciwni wprowadzeniu języka ukraińskiego w szkołach średnich okazali się posłowie: Aleksander Borkowski, Euzebiusz Czerkawski i Zygmunt Sawczyński, którzy w dłuższych wywodach starali się wykazać, że język ukraiński nie rozwinął się jeszcze do tego stopnia, by można było go wprowadzać jako wykładowy do szkół średnich. Według nich

⁹ Tamże, zob. M. Bobrzyński, *Statut Rady Szkolnej Krajowej*, Studium prawno-polityczne, Kraków 1903, s. 3, 4 i in.

¹⁰ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie z dnia 31 grudnia 1866 r., s. 509—522. Dyskusja nad projektem ustawy językowej.

¹¹ W skład Komisji Edukacyjnej wchodził następujący posłowie: ks. metropol. Spirydion Litwinowicz — przewodniczący, Adam Potocki — zastępca przewodniczącego, Zygmunt Sawczyński — sekretarz, Euzebiusz Czerkawski, Józef Dietl, Agenor Gołuchowski, Ambroży Janowski, Maurycy Kabat, Józef Majer, ks. bkp Antoni Manastyrski, ks. Ludwik Ruczka, Szymon Samelsohn, Ludwik Skrzyński. Stenograficzne sprawozdania.. z 1866 r., s. 69—71, 74.

¹² Z. Zborucki, *Euzebiusz Czerkawski i galicyjska ustawa szkolna z 1867 roku*, Lwów 1927, ss. 19. Euzebiusz Czerkawski (1822—1896), profesor Uniwersytetu Lwowskiego, pedagog, poseł na Sejm Krajowy, wieloletni członek Sejmowej Komisji Edukacyjnej, mimo pochodzenia ukraińskiego rzecznik języka polskiego w szkołach średnich i wyższych.

język ukraiński winien pozostać wykładowym tylko w szkołach ludowych¹³. Przeciw projektowi Komisji, w imieniu opozycji, występował poseł ks. Stefan Kaczała (Ukraińiec), który podniósł zarzut, że ustawa nie wprowadza równouprawnienia językowego, dając przewagę językowi polskiemu¹⁴. Za projektem Komisji zaś, jako generalny mówca, przemawiał Z. Sawczyński, uznający projekt za dobry i jedynie nadający się do przyjęcia, między innymi i dlatego, że nie zamykał on drogi do szkół średnich językowi ruskiemu (ukraińskiemu), który miał być stopniowo wprowadzany jako wykładowy, gdyby tego zażądali rodzice uczniów. Prelegent podkreślał, iż w szkołach ludowych obydwaj języki krajowe są równoprawne, bo obydwaj występują jako wykładowe. Projekt Komisji uzyskał żadaną większość i został uchwalony na ostatnim posiedzeniu Sejmu Galicyjskiego w pierwszej kadencji¹⁵. Było to jak gdyby podsumowanie działalności na polu ustawodawstwa szkolnego pierwszego Sejmu Galicyjskiego, wybranego według postanowień dyplomu październikowego z 1860 r. Po uzyskaniu sankcji cesarskiej w dniu 22 czerwca 1867 r. ustawa o języku wykładowym stała się podwaliną galicyjskiej autonomii kulturalno-oświatowej¹⁶.

Według tej ustawy „Prawo stanowienia o języku wykładowym w szkołach ludowych służy tym, którzy szkołę utrzymują” (art. 1). Uzupełnieniem było stwierdzenie, że w przypadku, gdy szkoła pobiera zasiłek z funduszków publicznych, o języku wykładowym decyduje „gmina wspólnie z władzą szkolną krajową w ten sposób, że orzeczenia gminy ulegają zatwierdzeniu władzy szkolnej krajowej” (art. 2). W szkołach o mieszanym składzie narodowym językiem wykładowym był ten, którym posługiwała się większość dzieci, przy czym drugi język krajowy stanowił przedmiot obowiązkowy. Język niemiecki został uznany za przedmiot obowiązkowy od III klasy szkoły ludowej¹⁷.

Ustawa językowa, wprowadzana w życie przez Radę Szkolną Krajową, sprawującą od 1868 r. zwierzchnią władzę oświatową, niezmiernie wolno wypierała dotychczasowe przepisy językowe ze szkoły galicyjskiej. Składały się na to: brak odpowiednich podręczników w języku polskim

¹³ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 31 grudnia 1866 r., s. 509—528. Aleksander Borkowski hr., właściciel dóbr (1811—1896), literat i polityk, poseł na Sejm Krajowy i do Rady Państwa, czołowy reprezentant opozycji, obrońca praw języka polskiego w szkołach i urzędach. Zygmunt Sawczyński (1826—1893), nauczyciel, długoletni dyrektor Seminarium Nauczycielskiego we Lwowie, członek Rady Szkolnej Krajowej w latach 1867—1893, poseł na Sejm Krajowy.

¹⁴ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 31 grudnia 1866 r., s. 522—528. Ks. Stefan Kaczała, proboszcz grec.-kat., długoletni poseł na Sejm Krajowy, przedstawiciel opozycji ukraińskiej w Sejmie Galicyjskim.

¹⁵ Tamże, s. 515—522.

¹⁶ Ustawa o języku wykładowym w szkołach ludowych i średnich Królestwa Galicji i Lodomerii... z dnia 22 czerwca 1867 r., *Dziennik Ustaw i Rozp. Kraj.*, nr 13.

¹⁷ Tamże, zob. Z. Zborucki, op. cit., s. 6—19.

i ukraińskim, niedostatek dobrze przygotowanych nauczycieli, a także nie uregulowana sprawa systemu oświatowego, który opierał się na przestarzałej, przez wszystkich krytykowanej, a jednak obowiązującej politycznie ustawie szkolnej z 1805 r.¹⁸

Na nowe ustawy szkolne, które uzupełniałyby uchwały z 1866 r., przyszło czekać stosunkowo długo. Początkowo brak odpowiedniej ramowej szkolnej ustawy państwowej uniemożliwiał zajęcie się sprawami oświatowymi, następnie, gdy taka ustawa została już wydana w dniu 14 maja 1869 r., Sejm Galicyjski zaprzątnięty był bez reszty działalnością petycyjną i zwykle brakowało mu czasu na podjęcie odpowiednich uchwał. Nadto zaznaczyć należy, że austriackie władze centralne celowo skracaly, odraczały lub zamykały sesje Sejmu Krajowego, by nie dopuścić do uchwalenia takich ustaw, których nie życzył sobie Wiedeń¹⁹. I tak, Sejm nowo wybrany, drugiej kadencji, rozpoczął pierwszą sesję 18 lutego, a został odroczony 2 marca 1867 r., po odbyciu dziesięciu posiedzeń, nie zajmując się wcale sprawami szkolnymi²⁰. Podczas drugiej sesji tegoż Sejmu sprawy oświatowe doszły na obrady w dniu 9 września 1868 r. Poseł Euzebiusz Czerkawski wystąpił z wnioskiem o powołaniu nadzorów szkolnych na terenie Galicji, uzasadniając go tym, że szkoły ludowe pozbawione są prawie całkowicie nadzoru, gdyż wygasły dawne uprawnienia w sprawach szkolnych władz kościelnych, a nie weszły w życie żadne nowe przepisy²¹. Wniosek został rozpatrzony przez Komisję Edukacyjną, a Sejm uchwalił odpowiednią ustawę *O władzach nadzorczych dla szkół ludowych*, lecz nie uzyskała ona sankcji cesarskiej²². Niezależnie od licznych projektów i wniosków, zgłaszanych przez posłów, czy też nadsyłanych przez organa autonomiczne, w czasie trzeciej sesji Sejmu w 1869 r. wpłynęły w tzw. „przedłożeniu rządowym” dwa projekty ustaw szkolnych przesłane na ręce marszałka ks. Leona Sapiehy przez barona Possingera-Choborskiego, pełniącego obowiązki namiestnika po ustąpieniu Age-

¹⁸ Pełna nazwa tej ustawy brzmiała: Politische Verfassung der Deutschen Volksschulen für die k.k. österreichischen Provinzen Ausnahme von Ungarn, Lombardie, Venedig und Dalmatien. Ustawa ta zatwierdzona przez cesarza Franciszka I w dniu 11 sierpnia 1805 r., objaśniana i uzupełniana licznymi dekretami nadwornej komisji naukowej (Studien Hofkommision), doczekała się dziewięciu wydań i kilku przedruków 9 wydania bez zmian. W Galicji obowiązywała do 1863 r. Językiem wykładowym wg tej ustawy w szkołach wszystkich stopni całej monarchii był język niemiecki, a nadzór szkolny sprawowała hierarchia kościelna. Zob. Z. Tabaka, op. cit., s. 226—228.

¹⁹ A. Szelągowski, *Sprawa polska w latach 1864—1914*, [w:] *Polska jej dzieje i kultura*, T. III, Księga VII, Warszawa br., s. 687—691.

²⁰ W. Koziebrocki, *Repertorium czynności Galicyjskiego Sejmu Krajowego od roku 1861 po rok 1883*, Lwów 1885, s. 52—57.

²¹ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 9 września 1868 r.

²² Stenograficzne sprawozdanie... z 1868 r., s. 859, 860, 876, 877 i in., z 1869 r., s. 256.

nora Gołuchowskiego. Projekty te dotyczyły: ustawy „regulującej zakładanie i utrzymywanie szkół ludowych publicznych oraz uczęszczania do tychże szkół” oraz ustawy „regulującej stosunki prawne stanu nauczycielskiego przy tychże szkołach”²³.

Inicjatywa władz wykonawczych w kwestii szkolnej nie tyle wypływała z troski o szkoły ludowe, ile z dążności, by nie dopuścić Sejmu do zbyt dużej samodzielności na tym polu, a co więcej, by nawet debaty sejmowe ograniczyć do ram zakreślonych przez ustawodawstwo centralne. Rządowe projekty nie zostały poddane pod obrady sejmowe, bo Komisja Edukacyjna nie zdążyła się do nich ustosunkować i na jej wniosek, zgłoszony przez posła Zygmunta Sawczyńskiego, Sejm przekazał projekty rządowe do rozpatrzenia Radzie Szkolnej Krajowej z zaleceniem przygotowania odpowiednich propozycji na następną sesję²⁴. Natomiast na 34 i 35 posiedzeniu odbyła się dyskusja nad rządowym projektem ustawy o nadzorach szkolnych, do którego posłowie wnieśli szereg uzupełnień i poprawek. Mimo powtórnego uchwalenia tejże ustawy nie weszła ona w życie, bo nie uzyskała także sankcji, a uchwalający ją Sejm nie mógł już po raz trzeci nad nią debatować, gdyż został rozwiązany²⁵.

Pierwsza sesja trzeciej kadencji Sejmu Galicyjskiego w 1870 r., zresztą krótka, bo licząca tylko 11 posiedzeń, wypełniona została sprawami związanymi ze sprawozdaniem wyborów poselskich, wyborem komisji sejmowych, delegatów do Rady Państwa oraz problemami adresowymi, przeto dla kwestii szkolnych nie znalazła czasu²⁶. Natomiast podczas drugiej sesji na forum sejmowym były nieraz zgłaszane postulaty i wnioski dotyczące spraw szkolnych. Pojawiły się też głosy krytyczne, nawet wśród posłów, że Galicja pozostaje w tyle za innymi krajami koronnymi monarchii, które już mają nowe ustawy szkolne. Za karygodne uznane zostało pomijanie spraw szkolnych od wydania państwowej ustawy szkolnej, przekazującej szczegółowe ustawodawstwo w zakresie szkolnictwa sejmom krajowym²⁷. Stąd też wypływał apel pod adresem posłów, by podczas tej sesji dołożyli starań i podjęli odpowiednie uchwały, mające na celu reorganizację zacofanych szkół ludowych w Galicji. Warto podkreślić, że w czasie tej sesji zgłoszono szereg petycji i wniosków, dotyczących kwestii szkolnych.

Na szczególne podkreślenie zasługują trzy wnioski postawione przez posłów: Leona Chrzanowskiego, Juliana Dunajewskiego i Józefa Szuj-

²³ Stenograficzne sprawozdania..., z 1869 r., s. 103.

²⁴ Tamże, s. 1192.

²⁵ A. Szelański, op. cit., s. 690.

²⁶ Stenograficzne sprawozdania... z 1870 r., W. Koziebrocki, op. cit., s. 110—116.

²⁷ Przemówienie posła Leona Chrzanowskiego na 6 posiedzeniu drugiej sesji Sejmu Galicyjskiego w dniu 21 września 1871 r. Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 21 września 1871 r., s. 13—14.

skiego: wniosek pierwszy — o zaprowadzeniu przymusu szkolnego dla wszystkich dzieci, które ukończyły siódmy rok życia²⁸. Drugi mówił, „że obowiązkiem społeczeństwa jest zapewnić całemu młodemu pokoleniu nabycie nauki i zabezpieczyć młodzieży wykonanie zasadniczego jej prawa kształcenia się...”, w tym celu „W każdej gminie powinna być szkoła ludowa, w której młodzież pobierać będzie naukę bezpłatnie”. Jeżeli gmina nie jest w stanie sama założyć i utrzymać szkoły, „kraj przyjdzie jej w pomoc swoim funduszem, aby w ciągu trzech lat od dnia wydania niniejszej ustawy, istniały w każdej gminie szkoły ludowe”²⁹. Wniosek trzeci dopominał się o wybranie dziewięciosobowej komisji, która opracowałaby odpowiednie projekty wnioskowanych ustaw oraz projekt zreformowania szkół ludowych³⁰. Nadto należy jeszcze wspomnieć o wniosku posła Szczęsnego Koziebrodzkiego „o pośredniczeniu kas rządowych w poborze i wypłacie dotacyj dla nauczycieli szkół ludowych”³¹. Wniosek ten został uchwalony, ale ustawa nie otrzymała sankcji, ponieważ nauczyciele byli funkcjonariuszami utrzymywanymi przez kraj, a kasy rządowe też nie mogły wg rozumowania biurokracji wiedeńskiej pośredniczyć przy wypłacie poborów nauczycielskich³². Korzystny wniosek dla nauczycieli zgłosił poseł Jan Spławiński, który proponował podwyżkę uposażenia nauczycieli o 20 procent w przypadku, gdy ich pensje były niższe od 315 złr. w. a. rocznie, a 15 procent, gdy przewyższały tę kwotę³³. Wniosek ten przekazany do rozpatrzenia Komisji Edukacyjnej nie został opracowany i poddany pod debatę sejmową, bo Sejm Galicyjski, gdy chodziło o wydatki finansowe, nie kwapił się zwykle do czynienia ustępstw.

Prawdziwie owocną, gdy idzie o ustawy szkolne, okazała się dopiero trzecia sesja, trzeciej kadencji Sejmu Krajowego w 1872 r. Nacisk, jaki wywierano oddolnie na Sejm Krajowy, liczne petycje organów samorzą-

²⁸ Stenograficzne sprawozdanie..., 4 posiedzenie w dniu 18 września 1871 r., s. 6. Leon Chrzanowski (1828—1899), polityk, publicysta, historyk, uczestnik powstania krakowskiego 1846, jeden z wybitniejszych posłów na Sejm Krajowy i do Rady Państwa, interesował się obok wielu innymi zagadnieniami również sprawami szkolnymi.

²⁹ Tamże, s. 6—7.

³⁰ Tamże, s. 7.

³¹ Stenograficzne sprawozdanie..., 6 posiedzenie w dniu 21 września 1871 r., s. 9, oraz 24 posiedzenie w dniu 17 października 1871 r., s. 52. Szczęsny Koziebrocki hr., właściciel dóbr (1826—1900), wieloletni poseł na Sejm Krajowy, członek Komisji Archeologicznej Akademii Umiejętności. W Sejmie Krajowym pracował przeważnie w komisji administracyjnej.

³² Odpowiedź komisarza rządowego na interpelację poselską w sprawie sankcji cesarskiej dla uchwały Sejmu Krajowego wg wniosku posła S. Koziebrockiego. Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 6 listopada 1872 r., s. 7.

³³ Stenograficzne sprawozdanie..., 8 posiedzenie w dniu 25 września 1871 r., s. 19. Jan Spławiński, prawnik, radca sądowy, długoletni poseł na Sejm Krajowy, pracował przeważnie w sejmowej komisji prawniczej.

dowych i autonomicznych, czy też stowarzyszeń i korporacji składane na ręce posłów, lub bezpośrednio przysyłane do Sejmu, zaczęły dawać określone wyniki³⁴. Sejm doszedł do wniosku, że dłuższe zwlekanie z uchwaleniem ustaw szkolnych, żądanych przez kraj, jest rzeczą nazbyt ryzykowną i musi szybko działać, o ile nie chce stracić swojej popularności. Na drugim posiedzeniu sejmowym, w dniu 6 listopada 1872 r., poseł Antoni Małecki przedstawił wniosek, kategorycznie domagający się uchwalenia w czasie tej sesji ustawy o zakładaniu i utrzymywaniu szkół ludowych oraz o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego³⁵. Sejmowej Komisji Edukacyjnej, działającej w dziewięciosobowym składzie, polecono dołożyć starań w celu przygotowania odpowiednich projektów ustaw i przedłożenia ich pod obrady sejmowe³⁶.

Pierwszym projektem dyskutowanym przez Sejm było tzw. „przedłożenie rządowe” do ustawy „o władzach nadzorczych dla szkół ludowych”. Projekt tej ustawy przygotowany przez Komisję Edukacyjną Sejm rozpatrzył po raz trzeci na dwóch kolejnych posiedzeniach, w dniach 19 i 21 listopada 1872 r. Z ramienia Komisji Edukacyjnej referentem ustawy był Stanisław Tarnowski. Po burzliwej dyskusji ogólnej i nad poszczególnymi paragrafami ustawa została przyjęta wymaganą większością głosów³⁷. Ustawa składała się z dwóch tytułów: I — Rada szkolna miejscowa i II — Rada szkolna okręgowa. Głównymi założeniami ustawy było określenie składu rad szkolnych i zakresu ich działania. Paragraf 3. mówił, że „Rada szkolna miejscowa składa się z reprezentantów kościoła, szkoły i gminy”. Również mogły wchodzić do niej osoby mające prawo prezentowania nauczyciela i właściciel obszaru dworskiego, gdy przynajmniej w 1/10 części świadczy na utrzymanie szkoły. Par. 9. określał kompetencje rad szkolnych miejscowych, do których należało: czuwanie nad regularnym otrzymywaniem poborów przez nauczycieli, zarządzanie funduszem szkolnym miejscowym i pilnowanie, by należytości były w terminie przez zobowiązanych do tego wpłacane, utrzymywanie w należytym stanie budynków szkolnych, starania o książki dla ubogich uczniów,

³⁴ Przykładowo warto wymienić chociaż kilka petycji nadesłanych do Sejmu przez wydziały powiatowe: w Brzesku, Limanowej, Kolbuszowej, Sanoku, Brzozowie i wiele innych, rady miejskie: w Krakowie, Wadowicach, w Pilźnie, Tarnowie, Rzeszowie itp., radę szkolną miejscową w Kętach, radę gminną Łopuszki Wielkiej, osoby prywatne: Januarego Słuszkiewicza, Stanisława Zarańskiego, Józefa Dietla itd. Stenograficzne sprawozdania... z 1872 r., s. 30—32, 70, 102, 105 i in.

³⁵ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 6 listopada 1872 r., s. 10.

³⁶ Sejmowa Komisja Edukacyjna podczas sesji w 1872 r. działała w następującym składzie: przewodniczący — Józef Majer, zastępca przewodniczącego — ks. bkp Jan Stupnicki, sekretarz — Józef Szujski, członkowie: Leon Chrzanowski, Euzebiusz Czerkawski, Antoni Małecki, Adam Sapięha, Zygmunt Sawczyński i Stanisław Tarnowski. Stenograficzne sprawozdanie... z 1872 r., s. 26, 27, 32.

³⁷ Stenograficzne sprawozdania... z 1872 r., s. 160—183, 190—214 oraz alegat 1 do sprawozdania z 11 posiedzenia w dniu 19 listopada 1872 r.

decydowanie o zwolnieniu z opłat na rzecz szkoły, układanie rocznych preliminarzy budżetowych itp. Par. 16 orzekł o nadzorze dydaktyczno-pedagogicznym, który rada szkolna miejscowa miała spełniać za pośrednictwem, wybranego spośród swojego grona, „nadzorcy szkolnego”. Członkom rad szkolnych miejscowych nie przysługiwało prawo otrzymywania wynagrodzenia za czynności spełniane w radzie, a poniesione przez nich wydatki miały być zwracane z funduszków gminnych³⁸.

Druga część ustawy odnosiła się do rad szkolnych okręgowych, ich kompetencji, składu i sposobów sprawowania nadzoru nad szkołami ludowymi w okręgu. Ustawa ta przewidywała podział Galicji na 37 okręgów szkolnych. Skład rady szkolnej okręgowej określał par. 22. Przewodniczącym rady szkolnej okręgowej był z urzędu naczelnik tego powiatu (starosta), w stolicy którego mieściła się siedziba rady, zaś jako członkowie wchodziłi reprezentanci wyznań, dwóch reprezentantów zawodu nauczycielskiego, delegaci rad powiatowych — po jednym z każdej rady i inspektor szkolny. W miastach wydzielonych, Krakowie i Lwowie, funkcje przewodniczącego rady szkolnej okręgowej pełnili prezydenci miast. Kompetencje rady szkolnej okręgowej były dosyć szerokie i ogniskowały się wokół nadzoru dydaktyczno-pedagogicznego, majątkowego i personalnego szkolnictwa w okręgu, oraz wszystkich istniejących rad szkolnych miejscowych. Inspektorów okręgowych mianował minister oświaty na wniosek Rady Szkolnej Krajowej³⁹. Ustawa ta w bardzo szczegółowy sposób normowała działalność rad szkolnych dwu szczebli, stwarzała podstawy prawne do organizowania kolektywnych organów szkolnych, a po uzyskaniu sankcji w dniu 25 czerwca 1873 r. stała się na długie lata podstawą działalności władz nadzorczych szkolnictwa ludowego⁴⁰. Charakterystyczną rzeczą jest, że tylko w radach szkolnych miejscowych przewodniczący i jego zastępca pochodzili z wyboru, zaś przewodniczącymi rad wyższych szczebli — okręgowych i krajowej byli mianowani urzędnicy — namiestnik lub starosta.

Uzupełnieniem „Ustawy o władzach nadzorczych...” była uchwała Sejmu podjęta na wniosek posła Juliana Ławrowskiego — wicemarszałka Sejmu — zalecająca władzom wykonawczym mianowanie dla okręgów z mieszaną ludnością inspektorów szkolnych, władających dobrze obydwoma językami krajowymi — polskim i ukraińskim⁴¹.

Drugim ważnym normatywem uchwalonym przez Sejm Krajowy

³⁸ Tamże. Alegat 1, s. 1—4.

³⁹ Tamże. s. 5—9.

⁴⁰ Dziennik Ustaw i Rozp. Kraj... 1873, Cz. XXXI, nr 255.

⁴¹ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 22 listopada 1872 r., s. 219, 220. Julian Ławrowski, prawnik, radca Wyższego Sądu Krajowego, narodowości ukraińskiej, członek Wydziału Krajowego w latach 1861—1873, poseł na Sejm Krajowy, wicemarszałek tegoż Sejmu w latach 1869—1873.

w tym samym roku — to *Ustawa o zakładaniu i utrzymywaniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci*. Dyskusję nad projektem tej ustawy Sejm rozpoczął na 17 posiedzeniu w dniu 30 listopada, a zakończył ją i podjął uchwałę na 19 posiedzeniu w dniu 3 grudnia 1872 r.⁴²

Wiele wypowiedzi wywołały założenia ogólne, szczególnie o obowiązku gmin utrzymywania publicznych szkół ludowych, chociaż na ich terenie istniałyby szkoły prywatne — wyznaniowe. Padały głosy, że Komisja proponuje szkoły bezwyznaniowe, że dopuszcza do nich dzieci różnych wyznań i że za mały wpływ na sprawy szkolne ma kościół⁴³. Ostatecznie przeważało zdanie Komisji, że jedyną formą do przyjęcia są szkoły publiczne, przeznaczone dla wszystkich dzieci bez względu na wyznanie, gdyż tego wymaga ustawa państwowa z 1869 r.

Dosyć charakterystyczny moment w przytoczanej ustawie stanowił brak określenia zadania szkoły, co różniło ją od zasadniczej państwowej ustawy szkolnej⁴⁴. Ustawodawca przechodzi w artykule 1. od razu do określenia, gdzie winna być założona szkoła ludowa, a to „w obwodzie jednej godziny drogi, gdy znajdzie się w nim co najmniej 40 dzieci obowiązanych do pobierania nauki szkolnej”⁴⁵. Tytuł I — *O zakładaniu, kategoriach i podziale publicznych szkół ludowych* przewidywał, że w Galicji będą istniały szkoły o różnym stopniu organizacyjnym — szkoły etatowe i filialne, a w obrębie etatowych — pospolite i wydziałowe, przy czym przynajmniej jedna pełna szkoła wydziałowa ośmioklasowa winna być w okręgu szkolnym. Ilość klas zależała od ilości nauczycieli, a ta ostatnia od liczby dzieci. Jeden nauczyciel przewidywany był na 80 uczniów, dwóch — od 80 do 160 uczniów, i w tej proporcji aż do pełnej ośmioletniej szkoły⁴⁶.

Tytuł II — *O kosztach zakładania i utrzymywania szkół ludowych i funduszach szkolnych* zawierał artykuły zabezpieczające materialny byt szkolnictwa ludowego. Art. 14. zaczynał się od stwierdzenia „Obowiązek

⁴² Stenograficzne sprawozdania... z 1872 r., s. 403—416, 422—428, 481, oraz alegat 1 do sprawozdania z 19 posiedzenia w dniu 3 grudnia 1872 r.

⁴³ Przemówienie posła Kazimierza Grocholskiego na posiedzeniu Sejmu w dniu 30 listopada 1872 r. Stenograficzne sprawozdania... z 1872 r., s. 409—411.

⁴⁴ Gesetz vom 14 Mai 1869, durch welches die Grundsätze des Unterrichtswesens bezüglich der Volksschulen festgestellt werden. Reichs — Gesetz — Blatt für das Kaiserthum Oesterreich Jahrgang 1869, s. 277—288. Paragraf 1 tej Ustawy brzmiał „Zadaniem szkoły jest wychowywać dzieci obyczajowo religijnie, rozwijać ich włądze umysłowe, wyposażać je wiadomościami i zdolnościami potrzebnymi celem dalszego wykształcenia dla życia i tworzyć podstawę do wykształcenia dzielnych ludzi i członków społeczeństwa”. Ustawy i rozporządzenia w zakresie szkół ludowych. Lwów 1900, s. 12—13.

⁴⁵ Alegat 1 do sprawozdania z 19 posiedzenia, s. 1.

⁴⁶ Tamże, s. 1—3.

zakładania i utrzymywania publicznych szkół ludowych ciąży w pierwszym rzędzie na gminach miejscowych do obrębu jednej szkoły wcielonnych". Przy każdej szkole ludowej przewidywano utworzenie funduszu szkolnego miejscowego, przeznaczonego na utrzymanie szkoły (art. 15). Podstawą finansową funduszków szkolnych były dodatki do podatków państwowych bezpośrednich opłacane przez gminy w wysokości 12%, a obszary dworskie — 4% (art. 18). Jeżeli dochody funduszu szkolnego miejscowego nie wystarczały na pokrycie płac nauczycieli i utrzymanie szkoły, przychodził im z pomocą okręg szkolny, który też posiadał własny fundusz powstały z 4% dodatków do podatków bezpośrednich. Okręgom zaś taką pomoc w razie potrzeby miał świadczyć fundusz szkolny krajowy (art. 28)⁴⁷.

Tytuł III — *O uczęszczaniu do szkoły* zaprowadzał przymus szkolny w stwierdzeniu „Obowiązek uczęszczania do szkoły poczyna się z ubiegłym szóstym, a ustaje z upłynionym dwunastym rokiem życia” (art. 40). Artykuł 41 uzupełniał to stwierdzenie klauzulą, że „Obowiązek uczęszczania do szkoły ludowej ustaje z ukończonym dwunastym rokiem życia jedynie pod warunkiem, jeżeli uczeń udowodni dostateczną biegłość w przepisanych dla szkół ludowych gałęziach nauki”. Rozszerzeniem dalszym obowiązku szkolnego było orzeczenie: „Po ukończeniu szkoły ludowej winien każdy jeszcze przez dwa lata uczęszczać na naukę niedzielną”. Nad wykonaniem obowiązku szkolnego miały czuwać rady szkolne miejscowe, na podstawie wykazów przedkładanych przez nauczycieli, a na winnych rodziców miały nakładać karę aresztu lub pieniężną. Rada szkolna okręgowa winna kontrolować, czy przymus szkolny jest wykonywany i czy nie stosujący się do przepisów rodzice lub opiekunowie dzieci są należycie karani⁴⁸. Jednym słowem, ustawa ta regulowała najistotniejsze sprawy szkolne, jak zakładanie nowych szkół, ich zabezpieczenie finansowe oraz frekwencję młodzieży.

Ostatnim z uchwalonych normatywów szkolnych była *Ustawa o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych*. Sprawozdawcą z ramienia Komisji Edukacyjnej był poseł Antoni Małecki⁴⁹. Burzliwą dyskusję wywołał tytuł I *O mianowaniu nauczycieli*, mówiący o prawie prezenty nauczycieli oraz ich przenoszenia ze względu na dobro szkoły. Część posłów wypowiedziała się w duchu postępowym, by prawo prezenty przyznać tylko tym, co przyczyniają się do utrzymy-

⁴⁷ Tamże, s. 4—10.

⁴⁸ Tamże, s. 10—12.

⁴⁹ Antoni Małecki (1821—1913), profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Lwowskiego, filolog, członek Rady Szkolnej Krajowej, członek Akademii Umiejętności, członek Izby Panów w Wiedniu, zastępca kuratora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich; w Sejmie pracował przeważnie w komisji edukacyjnej.

wania szkół ludowych, a pozbawić tego prawa tych wszystkich, którzy na podstawie dotychczasowej praktyki taki przywilej posiadali, a nie świadczyli nic na szkoły. Głównie chodziło tu o hierarchię kościelną obu wyznań katolickich. Ostatecznie Sejm przyjął stylizację proponowaną przez komisję, że prawo prezenty mają ci, co szkołę utrzymują, tj. gmina i kraj⁵⁰.

Bardzo istotnym dla nauczycieli był cały tytuł II *O płacach nauczycieli i innych służbowych korzyściach*. Ważność tego tytułu polegała na tym, że była to pierwsza prawna regulacja płac nauczycielskich, określająca minimum poborów i zapewniająca ich regularne wypłacanie, a tym samym uniezależniająca wiejskich pedagogów od dobrej woli gmin, a nawet indywidualnych osób⁵¹. Jednakże należy tu zaznaczyć, że Sejm Galicyjski przyjął bardzo niesprawiedliwą podstawę przy obliczaniu uposażenia nauczycieli, a mianowicie podział kraju na klasy płac wg liczby mieszkańców, co powodowało, że za tę samą pracę w każdej klasie inne było wynagrodzenie podstawowe, a nawet dodatki pięcioletnie za wysługę lat⁵².

Dyskusyjny okazał się artykuł 21 w brzmieniu „Powyższe zasady w płacach nauczycieli tyczą się także nauczycielek”. Poseł Kazimierz Grocholowski⁵³ wystąpił z wnioskiem — „Nauczycielki pobierają według powyższych zasad płacę o 20 procent mniejszą od nauczycieli”. W obronie nauczycielek, ich pracy i płacy, zdecydowanie wypowiedział się poseł Zygmunt Sawczyński i jego też głos zaważył na decyzji Sejmu, który przyjął art. 21 w brzmieniu proponowanym przez Komisję⁵⁴. Pozostałe tytuły III — *O karach dyscyplinarnych i wydaleniu ze służby* oraz IV — *O przenoszeniu nauczycieli w stan spoczynku*, nie wywołały już dyskusji i cała ustawa uchwalona została na dwudziestym posiedzeniu w dniu 4

⁵⁰ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 4 grudnia 1872 r., s. 525—528.

⁵¹ W Galicji nauczyciele ludowi pobierali do 1873 r. wynagrodzenie za pracę z urzędów gminnych, które z kolei miały obowiązek ściągać prestatcje szkolne od poszczególnych mieszkańców. Często jednakże zarządy gminne nie wywiązywały się ze swych zadań i nauczyciele nieraz drogą procesów musieli dochodzić swoich należytości. A. J ó z e f c z y k, *O położeniu nauczycieli*, „Szkola”, R. 1869, nr 25, s. 385—391; S. Z a r a ń s k i, *Rzecz o naszym wychowaniu publicznem*, Kraków 1867, s. 10—11, 12 i in.

⁵² Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 4 grudnia 1872 r., s. 541—545 oraz alegat 1 do sprawozdania z 20 posiedzenia w dniu 4 grudnia 1872 r.

⁵³ Kazimierz Grocholowski (1815—1888), doktor praw, ziemianin, poseł na Sejm Krajowy od 1861—1888 r., długoletni poseł do Rady Państwa i prezes Koła Polskiego w Wiedniu, przywódca ugrupowania podolaków. Pierwszy minister dla Galicji w 1871 r. Odegrał poważną rolę polityczną w okresie kampanii rezolucyjnej, szczególnie w 1868 r.

⁵⁴ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 4 grudnia 1872 r., s. 549.

grudnia 1872 r. Sankcję cesarską otrzymała zaś 2 maja 1873 r. łącznie z *Ustawą o zakładaniu i utrzymywaniu szkół ludowych...* i od tej pory ustawy te zaczęły obowiązywać w Galicji⁵⁵.

Uzupełnieniem *Ustawy o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego...* była uchwała Sejmu Krajowego z dnia 3 grudnia 1872 r. w sprawie przekazania do dyspozycji Radzie Szkolnej Krajowej kwoty 150 000 złr. w. a. na podwyżkę płac nauczycieli w 1873 r. Podwyżka przewidziana była szczególnie dla tych, którzy ukończyli seminarium nauczycielskie, złożyli egzamin kwalifikacyjny i zajmowali posady rzeczywistych nauczycieli, a nie pobierali 300 złr. rocznie. Innym nauczycielom Rada Szkolna Krajowa mogła przyznawać jednorazowe zasiłki lub podwyżki płacy do takiej wysokości, by z otrzymanywaną pensją dochody nauczyciela nie przekraczały 300 złr. rocznie⁵⁶.

Podsumowując rozważania na temat galicyjskiego ustawodawstwa szkolnego, stwierdzić można, że szczególnie dwie sesje sejmowe były owocne pod tym względem, a mianowicie zimowa — w 1866 r. i 1872 r. Wtedy to uchwalone zostały podstawowe normatywy prawne regulujące najżywotniejsze interesy oświaty ludowej, jak: język wykładowy, organizację władz nadzorczych, zasady powstawania nowych szkół i frekwencji szkolnej oraz stosunki prawno-bytowe kadry nauczycielskiej. Stwierdzić również należy, że były to, jak na owe czasy i skład społeczny uchwalającego je Sejmu Krajowego, ustawy postępowe, stanowiące wielki krok naprzód w porównaniu z minionym okresem w upowszechnieniu oraz podniesieniu na wyższy poziom szkolnictwa ludowego w Galicji. Na ich postępowy charakter bezsprzecznie miały wpływ ożywione dyskusje polityczne, jakie towarzyszyły narodzinom autonomii galicyjskiej w okresie kampanii rezolucyjnej.

ZBIGNIEW TABAKA

LA LÉGISLATION SCOLAIRE EN GALICIE DURANT LA CAMPAGNE DE RÉOLUTION DANS LES ANNÉES 1866—1873

Les efforts fournis pour changer le système scolaire en ce qui concerne l'instruction élémentaire étaient fortement liés à la lutte pour l'autonomie. Le problème à régler c'était principalement l'établissement d'autorités d'instruction publique autonomes, locales et l'introduction de la langue maternelle comme essentielle dans les

⁵⁵ Dziennik Ustaw i Rozp. Kraj. dla Królestwa Galicji... 1873, Cz. XXVIII, nr 250—251; J. Buzek, *Studia z zakresu administracji wychowania publicznego*, I. *Szkolnictwo ludowe*, Lwów 1904, s. 42—43.

⁵⁶ Stenograficzne sprawozdanie..., posiedzenie w dniu 3 grudnia 1872 r., s. 489—490, oraz alegat 3 do sprawozdania z 19 posiedzenia w dniu 3 grudnia 1872 r.

écoles élémentaires et moyennes. Le statut d'organisation du Conseil Scolaire d'Etat — la plus haute autorité d'instruction publique en Galicie — et la Loi concernant la langue maternelle ont été établis par la diète en décembre 1866. Après l'approbation de ces lois par l'empereur François-Joseph Ier, elles entrent en vie dès 1867.

La pleine réorganisation des écoles élémentaires n'a lieu qu'en 1872 au moment où la Diète d'Etat décrète de nouvelles lois: Sur l'établissement et le maintien des écoles élémentaires publiques et l'obligation de fréquenter l'école par les enfants. Sur les droits et la situation du corps enseignant dans les écoles élémentaires publiques, ainsi que Sur les autorités de surveillance locales et régionales pour les écoles élémentaires. Tous ces décrets ont été sanctionnés par l'empereur en 1873 et ont formé les bases de la réorganisation des écoles élémentaires en Galicie à l'époque de son autonomie. Les décrets scolaires en Galicie étaient très progressifs pour ces temps, ils introduisent l'enseignement public gratuit, ils assurent la base financière de l'instruction publique, déterminent les principes d'organisation des organes collégiaux pour les autorités scolaires laïques et régularisent aussi la situation au point de vue droit et la situation matérielle du corps enseignant.

ЗБИГНЕВ ТАБАКА

ГАЛИЦИЙСКОЕ ШКОЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО В ПЕРИОД РЕЗОЛЮЦИОННОЙ КАМПАНИИ

Усилия изменить школьную систему в области народного образования тесно связаны в Галиции с борьбой за автономию. Самым важным вопросом, который старались решить, являлось образование автономных местных школьных органов власти, а также введение преподавания на отечественном языке в начальных и средних школах. Организационный статут Рады Школьной Краёвой, самого высокого органа школьной власти в Галиции, и закон о языке преподавания Сейм Краёвы установил в декабре 1866 г. После утверждения императором Франтишком Юзефом I устав вошел в жизнь в 1867 г.

Полную реорганизацию народных школ гарантировали лишь принятые Сеймом Краёвым в 1872 г. законы: об основывании и содержании народных школ и обязанности посылать в них детей, о юридическом положении учителей народных школ а также о местных и областных контрольных органах для народных школ. Все перечисленные законы были утверждены императором в 1873 г. и являлись основой перестройки галицийских народных школ автономного периода. Галицийские школьные законы в свое время являлись прогрессивными, вводили бесплатное обучение, гарантировали финансовые основы народному образованию, определяли организационные принципы коллегиальных контрольных органов светских школ, а также регулировали юридическое и материальное положение учительских кадров.